

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער



י"א באדר

אסתר המלכה פ'נת טרוםסלזר

סיפורה של גבורה יהודית-ישראלית

התלכדות של גבורות: תענית אסתר, יום תל חי ושמחת תורה תשפ"ד

לפני כ-2,540 שנים, בימי המלך אחשוורוש שליט אימפריית פרס, סיכנה אסתר המלכה את חייה למען הצלת עם ישראל מגזירת המן להשמיד את העם היהודי.

לזכר הצומות שצמה אסתר ושאר היהודים באותם ימים, נקבע בלוח השנה העברי צום "תענית אסתר" בסמוך לחג פורים.

כ-2,480 שנים לאחר מכן, ביום י"א באדר 01.03.20, נפל יוסף טרומפלדור, חלוץ ומנהיג ציוני, במהלך קרבות עזים על הגנת תל חי מפני פורעים ערבים.

מאז אותו קרב נועז נחשב י"א באדר ל"יום תל חי".

השנה שני הימים, תענית אסתר ויום תל חי, מתלכדים לאותו תאריך, וזו הזדמנות לדבר על גבורתה של אסתר, גבורתו של טרומפלדור וגבורתנו שלנו.

מהו יום תל-חי?

בימי ראשית המדינה היה י"א באדר, יום תל-חי, ליום זיכרון משמעותי שצוין במערכת החינוך ובציבוריות הישראלית כולה. יום זה הוקדש לזכר הוד גבורת לוחמי תקומת ישראל לצד יום הזיכרון הכללי ללוחמי צה"ל.

היום צוין על ידי תנועות הנוער מכל הקשת הישראלית: בני עקיבא, הנוער העובד והלומד, בית"ר והשומר הצעיר.

תפילת ה'יזכור' שנאמרת עד היום בטקסי זיכרון בצה"ל, חוברה על ידי ברל כצנלסון על קרב תל-חי, בו הוא ביכה את "זיו העלומים".

בגליל בתל-חי / אבא חושי

בַּגְלִיל, בְּתֵל-חִי,

טְרוֹמְפֶּלְדוֹר נָפַל.

בְּעַד עַמָּנוּ, בְּעַד אֶרְצֵנוּ

גִּבּוֹר יוֹסֵף נָפַל.

דֶּרֶךְ הָרִים, דֶּרֶךְ גְּבָעוֹת

רָץ לְגֹאֵל אֶת שֵׁם תֵּל-חִי,

לֵאמֹר לְאֲחִים שָׁם:

"לֵכוּ בְּעֻקְבוֹתַי"

"בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל רֶגַע

תִּזְכְּרוּ אוֹתִי,

כִּי נִלְחַמְתִּי וְגַם נִפְלַתִּי

בְּעַד מוֹלְדֹתַי.

כָּל הַיּוֹם אָנִי חֲרָשְׁתִּי

וּבִלְיָלָה קִנֵּה רוֹבָה בְּיָדִי

אֲחִזְתִּי

עַד הָרַגַע הָאַחֲרוֹן"

לשמיעת השיר:

<https://youtu.be/onIDlozzRpQ>

גיבור תל-א: טרומפלדור

מי היה טרומפלדור?

יוסף טרומפלדור נולד ברוסיה בחג החנוכה בשנת 1880, לאביו זאב וולף, ששמר באומץ על יהדותו על אף שנחטף לצבא הרוסי ושירת בו בכפיה במשך זמן רב. למרות היותו פציפיסט, היה חשוב לטרומפלדור להוכיח שהיהודים אינם פחדנים, ולכן בשנת 1902 בחר להתגייס לצבא הרוסי למרות שסיים את לימודיו כרופא שיניים. במלחמת רוסיה-יפן, חטף טרומפלדור פגז שריסק את ידו השמאלית, ושלח מכתב מרגש למפקד הגדוד בו הוא מבקש להמשיך במלחמה למרות היד הכרותה.





בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער



**מפקד הגדוד התרשם עמוקות מהמכתב עד שהוא
העלה אותו לדרגת קצין. טרומפלדור היה מהיהודים
היחידים שהורשו להיות קצינים ונחשב באותם ימים
ליהודי המעוטר ביותר בצבא הרוסי. בסופו של קרב בו
גברו היפנים, נלקח טרומפלדור עם כל גדודו למחנה
השבויים ביפן. במהלך שהותו בשבי פעל הרבה לחיזוק
החיילים היהודים ששהו איתו, ובנוסף הרבה לעסוק
בפעילות ציונית: הוא הקים אגודה בשם "בני ציון
השבויים ביפן" והוציא לאור עיתון שבועי שנקרא
"החיים היהודיים".**

**תמונה של טרומפלדור מהשבי
היפני ליד בית הספר לעברית
שהקים במחנה השבויים**



הצאר אלכסנדר השני

לאחר שחרורו מהצבא הרוסי, קיבל טרומפלדור אותות הצטיינות רבים. הצארינה (אשת הצאר) ענדה לו את אות ההצטיינות במעמד הצאר ואף העניקה לו יד תותבת במתנה על גבורתו הצבאית בקרב ועל גבורתו החינוכית במחנה השבויים.

לאחר המלחמה התחיל טרומפלדור בלימודי משפטים באוניברסיטה ברוסיה, ובמקביל, הקים את ארגון "החלוץ" שסייע לצעירים יהודיים לעלות לארץ. מיד עם סיום לימודיו, עלה ארצה והצטרף לקיבוץ דגניה

א'.

לאחר תקופה שבה עסק בניסיונות להגשים את החלום הציוני, פרצה מלחמת העולם הראשונה. טורקיה, ששלטה אז בארץ ישראל, נלחמה באותה תקופה ברוסיה. טרומפלדור ויהודים רבים אחרים שנלחמו למען רוסיה ועלו לארץ ישראל, הוגלו למצרים בידי הטורקים. בגלותו במצרים פגש טרומפלדור את זאב ז'בוטינסקי (מכונן התנועה הציונית הרוויזיוניסטית), ושניהם הגו את הרעיון "הגדוד הלוחם העברי" - חיילים יהודים שיילחמו למען בריטניה ויעזרו לה לכבוש את ארץ ישראל מידי הטורקים. גדוד זה היה למעשה הגדוד הצבאי היהודי הראשון מאז ימי בר כוכבא ובכך היה טרומפלדור לאחד ממכונני הצבאות העברית המתחדשת. טרומפלדור וז'בוטינסקי סברו שאם התנועה הציונית תעזור לבריטניה זה ישתלם לה באחד הימים. ואכן, כמה שנים לאחר ניצחון בריטניה, פרסמה המעצמה האנגלית את "הצהרת בלפור", הצהרה התומכת בהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל.



זאב ז'בוטינסקי (מימין)

יוסף טרומפלדור (משמאל)

בסיום מלחמת העולם הראשונה, חזר טרומפלדור לארץ ועסק בהקמת מפלגה פוליטית שתאחד את הפועלים בארץ ישראל. תוך כדי הקמת המפלגה, פנה דוד בן-גוריון לטרומפלדור ונתן לו את המשימה לשמור על יישובי הגליל העליון. טרומפלדור בחר להתמקם בתל-חי, חווה חקלאית שהייתה באותו הזמן המקום הכי מסוכן בגליל.

שבועיים לפני מותו כתב טרומפלדור במכתב לאחותו: "המוות - נפשי איננה שואפת אליו; אך גם הוא, המוות, לא יעז לומר כי אני מפחד מפניו. דעי שאשתדל ללכת לעולם הבא, ככל האפשר בשמחה, תוך הכרה שאני נופל למען הקמת ארץ ישראל עברית חופשית."



בי"א באדר תר"פ, 01.03.20, התחולל קרב בתל-חי. המון ערבי התאסף מהכפרים הקרובים. הם פלשו לתל-חי ובמקום התחיל קרב יריות ורימונים, שבסופו, נפלה תל-חי ושמונה ממגניה נהרגו, בהם יוסף טרומפלדור. מיוחס שטרומפלדור אמר לפני מותו את המשפט שהפך למוטו -

"טוב לזהות בעד ארצנו"

על מותו של טרומפלדור כתב הסופר העברי יוסף חיים ברנר:

"... השמענו שם כולנו את הד הקריאה החרישית-הרוממה של הגיבור כרות-הזרוע:

'טוב למות בעד ארצנו?' טוב! אשרי מי שמת בהכרה זו - ותל-חי למראשותיו".

הנני! מאברהם אבינו דרך אסתר המלכה ועד טרומפלדור ואילי ארבות ברזל

זאב ז'בוטינסקי בכתביו מספר על שיחה שהייתה בינו לבין טרומפלדור בשנת 1916.
וכך מעיד ז'בוטינסקי:

"טרומפלדור אמר לי "לנו יהיו אנשים המוכנים "לכול", לכל מה שתדרוש ארץ ישראל. (...)
אולם אנו צריכים להקים דור, שלא יהיו לו אינטרסים ולא יהיו לו הרגלים. מטיל ברזל סתם.
גמיש - אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה
הלאומית. חסר גלגל? - אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך
לחפור אדמה? אני חופר. צריך לירות? אני חייל. משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי
מים? ... אינני קשור בשום דבר; אני יודע רק ציווי אחד: לבנות."

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער



"אין בני אדם כאלה" - אמרתי.

**שוב טעיתי והוא צדק. הראשון מבני אדם
אלה ישב לפניי. הוא בעצמו היה כזה: עורך
דין, חייל, פועל במשק חקלאי. אפילו לתל-חי
בא לחפש עבודת-אדמה, מצא שם את מותו
מכדור של רובה, אמר "אין דבר", ומת כבן
אלמוות."**



**הפתגם "חסר גלגל - אני גלגל" של טרומפלדור מהדהד את תשובתו של אברהם שענה
"הנני" לקריאתו של א-להים, ואת אומץ ליבה של אסתר המלכה, אלפיים שנה לפני
טרומפלדור, שהייתה מוכנה להסתכן בחייה ולבקש מאחשוורוש להציל את העם מהשמדה.**



תענית אסתר: מסירות הנפש של המלכה אסתר

במגילת אסתר מסופר איך בימי המלך אחשוורוש, שליט המעצמה הפרסית, שכנע המן את המלך להשמיד את כל היהודים ביום אחד על היותם שונים בדתם ואמונתם: "לְהַשְׁמִיד לְהָרֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנֶּעַר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד".



באותה תקופה, נבחרה אסתר להיות אשתו של המלך אחשוורוש. מרדכי, בן דודה של אסתר, ביקש ממנה לפעול לביטול הגזרה. אסתר ענתה למרדכי שעל פי כללי הארמון היא לא יכולה לגשת אל המלך בלא הזמנה, ואם היא תיגש אליו מיוזמתה היא עלולה למות: "כָּל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אַחַת דָּתוֹ לְהַמִּית".



וַיְהִי בַּיּוֹם אֲחֻזְשֵׁרוּשׁ הָיָה אֲחֻזְשֵׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ
מֵהָיָה וְעַד כּוֹשׁ שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מֵהָיָה
בְּיָמָם הָאֵלֶּם כִּשְׁבַּת הַמֶּלֶךְ אֲחֻזְשֵׁרוּשׁ עַל כֶּסֶם
סֹלֶכֶתוֹ אֲשֶׁר בִּשְׁוֹשָׁן הַבִּירָה בִּשְׁנֵי שָׁלוֹשׁ
רְמֹלֶכֶת שָׁלוֹשׁ מִשְׁתֵּה לְכָל שָׂרֵי וְעַבְדֵי יָד
פָּרֶס וּמֵהָיָה חִפְרֵת מֵיָם וְשָׂרֵי הַמִּדְּיָנוֹת לִפְנֵי בֹד
וְהָיָה עֲשֶׂה כְבוֹד מִלְכּוֹתוֹ וְהָיָה יָקָר תַּפְאֶרֶת
יָמָם רַבִּים שְׂמוֹנִים וּמֵאָת יָם וּבְמִלְיָאָה
הָיָה עֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאָה
בְּיָדָהּ לְמִגְדֹּל וְעַד קִמְצָה מִשְׁתֵּה שִׁבְ
בְּהָצֵר גִּתָּה בִּיתָן הַמֶּלֶךְ יָחֹזֵר בְּרֶפֶס וְהָ
בְּחִבְלֵי בִּלְדָה וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶם
מִטְוֵה זָהָב וּכְסֶף עַל רִצְפַּת בְּהֵט וְשִׁבְ
וְהָיָה מִלְכּוֹתוֹ וְיָחֹזֵר מִלְכּוֹת

אסתר ניצבה בפני פרשת דרכים: על הכף הייתה מוטלת הגזירה הנוראית להשמדת העם היהודי כולו ומנגד אפשרות לבצע משימת התאבדות עבור סיכוי קטן שמשהו ישתנה.

האם אסתר תסכים לצעוד לתוך סכנת המוות? האם תבחר להקריב עצמה למען שאר בני עמה? למרות הסכנה אסתר מחליטה "למסור את הנפש" ולגשת אל המלך, אך לפני זה היא מבקשת ממרדכי: "לך כְּנוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאֶל תֹּאכְלוּ וְאֶל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם אֲנִי וְנִעְרֹתַי אָצוּם בֵּן וּבִתּוֹ אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא בִדַּת וְכֹאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי"



כנגד אמירתו של המן הרשע "ישנו עם אחד מפורד ומפוזר בין העמים" מבקשת אסתר מכל העם להתאחד.

ואכן, העם כולו אכן התאחד בצום ובתפילה. האחדות הגדולה, האומץ של מרדכי ומסירות הנפש של אסתר הביאו להצלת עם ישראל מכליון.



באותה רוח גבורה של אברהם אבינו, אסתר המלכה ויוסף טרומפלדור, נשא דברים דוד בן-גוריון למסיימי קורס קצינים בירושלים בשנת 1955:

"...ידענו מהרגע הראשון כי סוד הניצחון הוא לא בנשק וגם לא באימון ובארגון, אלא ברוח האדם, בחזון הפועם בלב ומחשל רצון הלוחם. מנצחים לא בכוח הפקודה כי אם בכוח השליחות... משנה לשנה גבר בצה"ל רוח הגבורה הנאמנות והאחוה, ואם מותר להגיד - רוח העקדה, זאת אומרת כושרו של אדם לחרף נפשו למות על חזון חייו וחזון עמו".



בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער



לזכר אותו צום אחדות של העם היהודי בימי אסתר המלכה, נוהגים עד ימינו לצום לפני חג הפורים, י"ג באדר, את צום "תענית אסתר". בשנים בהם פורים יוצא בשבת, הצום מוקדם ומתאחד עם יום תל-חי ביום י"א באדר.



שְׁלֹא אֶחָד בְּלִבָּד עִמָּד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ

בבוקר חג שמחת תורה התשפ"ד, 07.10.23, פרצו

אלפי עזתים ופתחו במסע הרג ביישובי עוטף עזה.

הם היכו, רצחו, שרפו, וחטפו ילדים עם הורים,

קשישים עם תינוקות, רק בשל היותם יהודים.

על אף המכה האנושה שהונחתה עלינו, התאושש

הצבא ועמד שוב על רגליו.

עשרות אלפי חיילים, בסדיר ובמילואים, יצאו להגן

בגופם ובנפשם על אחיהם שבדרום.

רבים מהם התגייסו בלי שבכלל התבקשו לכך.





הִנְנִי!

הם יצאו כי הם שמעו את הקול הקורא הפנימי אותו שמע אברהם אבינו, אסתר המלכה
ויוסף טרומפלדור.

"קול קרא, וְהִלְכָּתִי, הִלְכָּתִי, כִּי קָרָא הַקּוֹל" (חנה סנש).

שמעו את קולה של השליחות, התייצבו ואמרו "הִנְנִי"!